

Multiple încălcări într-o cauză privind plângerea unei femei cu dizabilități intelectuale privind exploatarea prin muncă și abuzul sexual după ce a fost luată din îngrijirea statului

Cauza **I.C. c. Republicii Moldova** (cererea nr. 36436/22) se referă la plângerile unei femei cu dizabilități intelectuale privind faptul că a fost forțată să lucreze gratuit și abuzată sexual după ce a fost transferată în 2013 din îngrijirea statului pentru a locui la o fermă (în urma unei proceduri de „dezinstituționalizare”). Ea a fugit după cinci ani și, cu ajutorul unui ONG, a depus o plângere la poliție împotriva cuplului care deținea ferma. Procesul judiciar care a urmat a dus la achitarea cuplului.

În **hotărârea de cameră**¹ de astăzi, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, în unanimitate, că au avut loc:

Încălcări ale articolelor 3 (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante), 4 (interzicerea muncii forțate/anchetă), 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) și 14 (interzicerea discriminării) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Curtea a constatat existența în Republica Moldova a cadrului legal care interzice traficul, sclavia și munca forțată și incriminează violența sexuală. În timp ce legile penale erau adecvate, cadrul legal și administrativ privind procedura de transfer din grija statului a persoanelor cu dizabilități intelectuale prezenta carențe, în special din cauza lipsei de servicii de suport și monitorizare. În cazul reclamantei, acest lucru a dus la eșecul autorităților de a lua măsuri pentru a o proteja și/sau de a investiga în mod adecvat plângerile ei, în ceea ce privește exploatarea prin muncă și violul. Curtea a constatat că autoritățile au avut o atitudine discriminatorie față de reclamantă, deoarece aceasta era o femeie cu dizabilități intelectuale. În special, ele nu au luat în considerare elementele suprapuse ale vulnerabilității reclamantei, neoferindu-i posibilitatea de a obține dreptate, în pofida plângerilor ei explicite și coerente.

Faptele principale

Reclamanta, I.C., este cetățean al Republicii Moldova, născută în 1974 și domiciliată în Soroca (Moldova). Este cu dizabilități intelectuale și a fost privată de capacitatea sa juridică în 2011.

Reclamanta a fost abandonată la naștere și nu are rude cunoscute. Ea a fost întotdeauna în instituțiile statului până când a fost dusă de un cuplu să locuiască la ferma lor, în ianuarie 2013. În cadrul unei politici de „dezinstituționalizare” a pacienților pe termen lung, cuplul a contactat internatul de neuropsihiatrie – unde reclamanta locuia de 24 de ani – explicând că ar fi o „mireasă” potrivită pentru unul dintre angajații lor, G.B.

Ea a plecat inițial să petreacă o „vacanță” cu acest cuplu. Ulterior, cuplul a făcut aranjamentele necesare, cu respectarea unei proceduri legale obligatorii, pentru ca reclamanta să fie luată din instituție și plasată în familia lor.

¹ În temeiul articolelor 43 și 44 din Convenție, prezenta hotărâre de Cameră nu este definitivă. În cursul perioadei de trei luni de la pronunțarea hotărârii, oricare dintre părți poate solicita trimiterea cauzei în fața Marii Camere a Curții. În cazul în care se formulează o astfel de cerere, un complet format din cinci judecători va examina dacă cererea merită o examinare suplimentară. În caz afirmativ, Marea Cameră va judeca cauza și va pronunța o hotărâre definitivă. În cazul în care cererea de retrimiteră este respinsă, hotărârea Camerei devine definitivă în ziua respectivă.

Odată ce o hotărâre devine definitivă, aceasta este transmisă Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru supervizarea executării sale. Informații suplimentare privind procesul de executare pot fi găsite aici: www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution.

Însă în octombrie 2018, reclamanta a fugit de la fermă și a sunat la o linie telefonică operată de o organizație neguvernamentală, Alianța Organizațiilor pentru Persoanele cu Dizabilități. Ea s-a plâns că nu a fost plătită pentru munca ei la fermă și că bărbatul cuplului, I.P., o viola și abuza sexual de ea.

ONG-ul a contactat imediat poliția, iar reclamanta a depus o plângere penală, care s-a referit inițial doar la abuzul sexual. Ulterior, avocatul reclamantei a cerut poliției să investigheze faptele și sub aspectul traficului de persoane.

În același timp, autoritățile locale au convocat o întrunire și au decis să o plaseze temporar pe reclamantă într-o altă instituție.

În cursul anchetei și procesului care a urmat, reclamanta a dat declarații cu descrieri detaliate ale diferitelor relații sexuale cu I.P. Ea a declarat de fiecare dată că nu și-a dorit să facă sex cu el și a cedat doar pentru că el o convinsese prin „cuvinte frumoase”. Ea s-a referit, de asemenea, la munca ei neremunerată la fermă, care a fost asociată cu amenințări că va fi alungată dacă va pretinde plata. Ea a spus că a fugit de mai multe ori, dar s-a întors la fermă pentru că îi era frig și foame și nu avea unde să meargă.

În cele din urmă, instanțele moldovenești au achitat cuplul de acuzațiile aduse de trafic de ființe umane. Instanțele au constatat că nu exista nicio dovadă că reclamanta a fost amenințată sau forțată să muncească. Ea se afla legal la fermă și reușise să plece ori de câte ori dorise. Orice litigiu legat de salariu era o chestiune de natură civilă. De asemenea, instanțele naționale nu au găsit nicio dovadă că reclamanta ar fi fost abuzată sexual de către I.P. Instanțele judiciare au pus la îndoială versiunea relațiilor sexuale, deoarece I.P. nu avea o boală sexual transmisibilă, în timp ce reclamanta avea.

Instanțele s-au bazat pe declarațiile unor martori, în mare parte foști lucrători de la fermă, G.B. și asistentul social local. Lucrătorii de la fermă au confirmat că au văzut-o pe reclamantă făcând curat în grajduri, gătind și curățând ferma și că ea li s-a plâns în mod repetat de viol și abuz sexual din partea lui I.P. Cu toate acestea, ei personal aveau dubii asupra celor relatate. G.B. a declarat că a locuit și a lucrat împreună cu reclamanta la fermă timp de cinci ani. Într-o declarație inițială adresată poliției, el a spus că a fost martor când I.P. a violat-o pe reclamantă. Ulterior, el și-a schimbat declarația în timpul anchetei și procesului, explicând că reclamanta a fost cea care i-a cerut să mintă poliției. Asistenta socială a declarat că s-a dus o dată la fermă pentru a inspecta condițiile de viață, care erau bune, și că ocazional se întâlnea cu reclamanta la magazinul local din sat. În ceea ce privește acuzația de viol, ea a spus că este posibil ca reclamanta să nu spună adevărul „pentru că, în calitate de persoană cu dizabilități, îi plăcea să atragă atenția asupra sa”.

Instanțele judiciare au respins declarațiile unui psiholog, care raportase că reclamanta era capabilă să reflecte realitatea așa cum era aceasta, fără exagerare sau fantezie, și că a fost traumatizată. Instanțele au considerat că opinia psihologului a fost contrazisă de „toți martorii” și nu era „nimic mai mult decât concluziile [ei] personale”.

Capetele de cerere, procedura și componența Curții

Invocând articolele 3 (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante), 4 (interzicerea muncii forțate), 6 (dreptul la un proces echitabil), 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie), 13 (dreptul la un recurs efectiv) și 14 (interzicerea discriminării), I.C. s-a plâns, în special, că a fost transferată dintr-o instituție de stat și plasată într-o familie, unde a fost forțată să lucreze fără plată, că ancheta privind acuzațiile sale de exploatare prin muncă, viol și abuz sexual a fost ineficientă și că o anchetă adecvată a fost împiedicată din cauza stigmatizării femeilor cu dizabilități intelectuale.

Cererea a fost depusă la Curtea Europeană a Drepturilor Omului la 15 iulie 2022

Grupului de experți al Consiliului Europei privind acțiunea împotriva traficului de ființe umane și Centrului AIRE li s-a permis să intervină în procedură în calitate de terți.

Hotărârea a fost pronunțată de o Cameră formată din șapte judecători, compusă după cum urmează:

Mattias **Guyomar** (Franța), *Președinte*,
Armen **Harutyunyan** (Armenia),
Stéphanie **Mourou-Vikström** (Monaco),
Gilberto **Felici** (San Marino),
Diana **Sârcu** (Republica Moldova),
Kateřina **Šimáčková** (Republica Cehă),
Mykola **Gnatovskyy** (Ucraina),

și, de asemenea, Victor **Soloveytchik**, *grefier de secție*.

Hotărârea Curții

Articolul 4

În primul rând, Curtea a constatat că reclamanta a formulat o pretenție disputabilă, susținută de dovezi *prima facie*, că a fost supusă traficului de persoane și/sau servituții. În special, martorii au confirmat că au văzut-o lucrând la fermă și, în cursul procedurii în cauză, Inspectoratul Muncii a confirmat că nicio activitate pe care a desfășurat-o acolo nu a fost declarată. Datorită dizabilității, genului și instituționalizării, reclamanta aparținea unui grup care putea fi vulnerabil la abuz. Cuplul care conducea ferma o selectase („recrutase”) dintr-o instituție ca gospodină pentru un alt angajat și au folosit forme subtile de constrângere pentru a o impune să facă diverse treburi în schimbul hranei și adăpostului.

În timp ce legislația în vigoare în Republica Moldova care interzice traficul, sclavia și munca forțată a fost în general adecvată, Curtea a constatat că prevederile legale privind dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități intelectuale, care au fost lipsite de capacitatea lor juridică, și implementarea acestora în practică nu au reușit să acorde o protecție efectivă la momentul respectiv împotriva traficului și/sau a altor forme de tratament contrare articolului 4. Curtea a identificat o serie de deficiențe în cadrul legal relevant și în politica de „dezinstituționalizare” a Republicii Moldova, în special din cauza lipsei serviciilor de suport și a mecanismelor de monitorizare, cu încălcarea articolului 4.

Aceste deficiențe au fost confirmate în situația specifică a reclamantei, în ceea ce privește procesul de plasament și sprijinul acordat înainte și după acesta. În special, nu a fost efectuată nicio evaluare a riscurilor atunci când cuplul a contactat instituția, solicitând în mod explicit o femeie pentru a lucra la fermă și/sau pentru a fi gospodina sau mireasa altui angajat. O astfel de cerere ar fi trebuit să constituie un semnal roșu pentru autorități. Nu a existat nicio probă care să demonstreze că reclamanta a fost susținută și monitorizată ulterior de serviciile sociale, în afară de o singură vizită la fermă a unui asistent social și de întâlniri ale ei ocazionale cu reclamanta în sat. O astfel de situație a dus la o izolare subsecventă a reclamantei.

Curtea a considerat că, în asemenea împrejurări, autoritățile trebuiau să fi știut că reclamanta a fost expusă unui risc real sau imediat de a fi traficată sau exploatată, dar nu au luat măsuri pentru a o proteja, încălcând articolul 4.

De asemenea, Curtea a mai susținut că a existat o încălcare suplimentară a articolului 4 în ceea ce privește investigațiile efectuate cu privire la plângerile reclamantei. Ea a constatat multiple neajunsuri în felul în care a fost efectuată investigația de către autoritățile de urmărire penală, în

special de neinvestigarea unor piste evidente de anchetă. Autoritățile nu au făcut nici un efort să investigheze rolul administrației instituției neuro-psihiatrice în facilitarea plasamentului reclamantei. La fel autoritățile nu au examinat eșecul serviciilor sociale de a-i monitoriza ulterior situația. În special, nu au luat în considerare vulnerabilitatea ei, inclusiv nu au determinat dacă a fost desemnat un tutore legal sau dacă a avut acces la o rețea de asistență sau la servicii comunitare în timpul șederii ei la fermă. Astfel, nu s-a ținut cont de mediul coercitiv în care s-a aflat reclamanta și de faptul că dizabilitatea ei intelectuală i-a redus capacitatea de a evalua opțiunile pe care le avea.

Se pare că ancheta nu a analizat infracțiunile alternative de servitute sau muncă forțată, care erau infracțiuni specifice, distincte de trafic și exploatare. Curtea a considerat, fără a-și exprima o opinie cu privire la vinovăția inculpaților, că autoritățile nu au furnizat un răspuns procedural adecvat alegației argumentabile *prima facie* că reclamanta a fost supusă unui tratament contrar articolului 4 din Convenție.

Articolele 3 și 8

În speță nu a existat nicio dispută cu privire la caracterul adecvat al cadrului legal moldovenesc care incriminează violența sexuală, fie separat, fie în contextul traficului de persoane. Ceea ce s-a pus în discuție a fost dacă dispozițiile de drept penal care pedepseau violul și abuzul sexual au fost aplicate în practică printr-o investigație și urmărire penală eficace, așa cum prevăd articolele 3 și 8 din Convenție.

Curtea a considerat, fără a exprima o opinie cu privire la vinovăția lui I.P., că ancheta asupra acuzațiilor reclamantei nu a îndeplinit această cerință. Curtea a subliniat o serie de deficiențe în abordarea autorităților cu privire la credibilitatea reclamantei, inclusiv o lipsă de sensibilitate față de context și vulnerabilitatea acesteia.

Instanțele naționale concluzionaseră că I.P. nu a avut relații sexuale cu reclamanta pentru că el nu prezenta o boală sexual transmisibilă. Instanțele însă nu au evaluat faptul că ar fi putut avea loc relații sexuale care nu au dus la infectare sau, după cum a explicat reclamanta, că au fost folosite prezervative.

De fiecare dată când reclamanta a fost audiată, ea a furnizat o descriere detaliată și în mare parte coerentă a actelor sexuale cu I.P., declarând în mod explicit că acestea au fost neconsimțite. În declarația ei inițială, poliția a întrebato dacă i-a plăcut să facă sex cu I.P., o linie de interogare vădit inadecvată și dăunătoare. Aceasta întrebare a fost, de asemenea, nepertinentă din punct de vedere juridic; investigația ar fi trebuit să se concentreze pe absența consimțământului. Asistenta socială care a fost prezentă la acea audiere nu numai că nu a susținut-o, ci se pare că avea și o prejudecată (ea credea că reclamantei „îi plăcea să atragă atenția asupra ei”).

A fost deosebit de surprinzător faptul că instanțele au respins declarațiile unui psiholog cu privire la reclamantă ca fiind „concluzii personale”, bazându-se în schimb pe opiniile martorilor, în mare parte foști muncitori la fermă, care știau puțin sau nimic despre reclamantă, fără a pune la îndoială credibilitatea acestora. Instanțele nu au analizat niciodată de ce un martor cheie, G.B., și-a schimbat declarațiile, în ciuda faptului că reclamanta a susținut că acesta a fost supus presiunilor din partea inculpaților, de care depindea pentru adăpost și hrană.

Prin urmare, a existat o încălcare a articolelor 3 și 8 din Convenție.

Articolul 14 coroborat cu articolele 3, 4 și 8

Opinia instanțelor moldovenești conform căreia era legal să se permită unei femei cu dizabilități intelectuale dintr-o instituție neuro-psihiatrică să devină casnică sau partener pentru un bărbat, care lucrează la o fermă familială, reflectă convingerile preconcepute că persoanele cu dizabilități nu au puterea de acțiune, că rolul femeii este acela de a fi gospodină, care se ocupă de nevoile unui bărbat și ale familiei și că munca casnică efectuată de femei este lipsită de orice valoare economică. Aceasta

abordare de asemenea denotă o pasivitate instituțională generală și/sau o lipsă de conștientizare a fenomenului violenței împotriva femeilor cu dizabilități în Moldova.

Curtea a constatat, în general, că autoritățile au avut în mod clar o atitudine discriminatorie față de reclamantă ca femeie cu dizabilități intelectuale. În special, ele nu au luat în considerare vulnerabilitatea reclamantei – din cauza genului, dizabilității intelectuale și instituționalizării – atunci când i-au interpretat percepția despre ceea ce a trăit, în ciuda plângerilor ei explicite, și, prin urmare, nu au furnizat ajustările procedurale necesare („acomodare rezonabilă”) care i-ar fi putut oferi posibilitatea de a obține dreptate.

Prin urmare a existat o încălcare a articolului 14 coroborat cu articolele 3, 4 și 8.

Alte articole

Curtea a considerat că nu este necesar să se examineze separat plângerile reclamantei în temeiul articolelor 6 și 13 din Convenție

Articolul 41 (satisfacție echitabilă)

Curtea a decis că Republica Moldova trebuie să plătească reclamantei 35.000 de euro (EUR) cu titlu de prejudiciu moral și 8.587 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli.

Hotărârea este disponibilă doar în limba engleză.

Acest comunicat de presă este un document produs de Grefa Curții. Nu creează obligații pentru Curte. Deciziile și hotărârile pronunțate de către Curte, precum și informații suplimentare referitoare la aceasta, pot fi obținute la adresa www.echr.coe.int. Pentru a vă abona la comunicatele de presă ale Curții, vă puteți înscrie aici: www.echr.coe.int/RSS/en sau să ne urmăriți pe X (Twitter) [@ECHR_CEDH](https://twitter.com/ECHR_CEDH) and Bluesky [@echr.coe.int](https://bsky.app/profile/echr.coe.int).

Contacte pentru presă

echrpress@echr.coe.int | tel.: +33 3 90 21 42 08

Jurnaliștii pot solicita informații Unității de presă prin e-mail sau telefon.

Tracey Turner-Tretz (tel: + 33 3 88 41 35 30)

Denis Lambert (tel: + 33 3 90 21 41 09)

Inci Ertekin (tel: + 33 3 90 21 55 30)

Neil Connolly (tel: + 33 3 90 21 48 05)

Jane Swift (tel: + 33 3 88 41 29 04)

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fost înființată în 1959 la Strasbourg de către statele membre ale Consiliului Europei pentru a examina presupuse încălcări ale Convenției Europene a Drepturilor Omului adoptată în 1950.